

Jarosław Kostrubiec

Istota prawnej legitymizacji władzy

Studenckie Zeszyty Naukowe 4/5, 8-23

2001

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Istota prawnej legitymizacji władzy

I. Wstęp.

Zagadnienie legitymizacji władzy stanowi problem interdyscyplinarny leżący na pograniczu: socjologii, teorii państwa i prawa, historii doktryn polityczno - prawnych, historii ustroju, prawa konstytucyjnego, psychologii społecznej. Jednocześnie wciąż jest tematem niewyczerpanym i wymagającym głębszej analizy.

Przedmiotem niniejszego artykułu jest zagadnienie jednego z typów legitymizacji władzy, a mianowicie legitymizacja prawna. Ponieważ najlepszym przykładem realizacji uprawomocnienia rządów jest ustrój państwa demokratycznego, uchwycony zostanie także ten aspekt, jako zwieńczenie rozważań teoretycznych.

Celem artykułu jest dokonanie analizy i określenie istoty prawnej legitymizacji władzy, co nie jest proste ze względu na nieliczne opracowania dotyczące tego zjawiska. Można wręcz pokusić się o stwierdzenie, iż istnieje luka w rozważaniach teoretycznych, dotycząca zwłaszcza uprawomocnienia rządów. Powstaje pytanie dlaczego podmiot władczy podejmuje wysiłki legitymizacyjne, skoro spokój społeczny i stabilizację można osiągnąć niekoniecznie odwołując się do uprawomocnienia.

II. Legitymacja a legitymizacja władzy.

Jednym z głównych problemów koncepcji legitymizacji wydaje się to, iż jest tyle definicji, ile piszących na ten temat.

Termin legitymizacja pochodzi od łacińskiego słowa *legitimus* czyli zgodny z prawem, lub nawiązując do łaciny średniowiecznej od słowa *legitimo*¹. Pojęcie legitymizacji można znaleźć już w starożytności², które następnie zostało podjęte m.in. przez Marsyliusza z Padwy i Johna Locka³. W doktrynie na określenie legitymizacji używa się zamiennie terminu uprawomocnienie. Jest to na tyle istotne, iż jeżeli przez legitymację należy rozumieć pewien stan systemu politycznego, to legitymizacja jest procesem, który do tego stanu prowadzi. Dodatkowo podkreśla się tożsamość pojęć: legitymacja, prawowitość czy prawomocność. Niektórzy autorzy podkreślają, iż takie podejście jest nie do końca właściwe, ponieważ legitymacja jest lub może być przedmiotowo szersza od zagadnień legalizmu: „Legalność źródeł władzy i działania władzy zgodne z prawem (czyli rządy prawa) są jedną z wielu możliwych podstaw legitymizacji”⁴.

¹ Por. P. Winczorek, Legitymizacja władzy politycznej, Państwo i Prawo nr 11 - 12/85 r., s. 66.

² Cicero posługiwał się terminem potestas legitima, por. M. T. Cicero, O państwie, [w:] Pisma filozoficzne, tłum. W. Kornatowski, Warszawa 1960, t. II, s. 133 - 134.

³ Por. G. L. Seidler, Przedmarksowska myśl polityczna, Warszawa 1977.

⁴ W. Lamcentowicz, Państwo współczesne, Warszawa 1996, s. 66.

Pierwszą z koncepcji legitymacji była tzw. legitymacja tradycyjna. Nawiązywała ona do różnych kryteriów prawomocności, które zasadniczo oznaczały pewne wartości stanowiące jednocześnie o typie legitymizacji. Były to np. boskie pochodzenie, prawa historii, tradycja itp.

Kolejna koncepcja, określana mianem liberalnej teorii legitymacji (prawomocności) władzy⁵ pojawiła się w epoce oświecenia, która „próbowała przerwać wielki spektakl despotycznej władzy, zdzierając aktorom maski ukrywające zwykłą ludzką twarz, tyle że nader często napiętnowaną głupotą i występkiem”⁶. Wartości określone jako wystarczające w ramach legitymacji tradycyjnej takie jak boskie pochodzenie władzy zostały zakwestionowane. J. J. Rousseau próbując przełamać opozycję panujący - poddani przedstawił koncepcję umowy społecznej, według której tożsamość każdego obywatela uległaby podwojeniu: „akt zrzeszenia zawiera wzajemne zobowiązania ogółu i jednostek, i że każda jednostka układając się niejako sama z sobą, bierze podwójne zobowiązania, mianowicie jako członek suwerena względem jednostek i jako członek państwa względem suwerena”⁷. Reasumując liberalna teoria legitymacji władzy uznaje za władzę prawomocną tylko taką formę rządów, która potrafi zapewnić szeroką partycypację obywateli w rządzeniu⁸ oraz spotyka się z ich poparciem.

Następna koncepcja określa legitymację jako tzw. „przekonanie”. To stwierdzenie znajduje wyraz w teorii Maxa Webera, który przyjmuje konstatację, iż prawomocny porządek społeczny występuje, gdy przynajmniej część społeczeństwa („aktywna mniejszość”) uzna go za „obowiązujący”, podczas gdy inne grupy nie są w stanie przedstawić alternatywy dla „promowanego” wzorca. Interesującym faktem jest to, iż w kanonie myśli Webera pozostają przedstawiciele doktryny amerykańskiej, co będzie wynikało z przedstawionych poniżej definicji oraz stwierdzeń:

1. Legitymizacja to „wysiłki podejmowane w celu wywołania i utrzymania opinii, że istniejące instytucje polityczne są najbardziej odpowiednie i właściwe dla społeczeństwa”⁹ (S. M. Lipset).
2. Legitymizacja to "wywołanie przekonania, że struktury, procedury, działania, decyzje, kierunki polityki, urzędnicy i przywódcy, mają cechę słuszności (rightness), właściwości i wartości moralnej i że winny być one akceptowane ze względu na te właściwości”¹⁰ (R. A. Dahl).
3. Legitymizacja sprowadza się do stwierdzenia „czy większość ludzi podporządkowanych danej władzy wierzy, że opiera się na właściwym tytule”¹¹ (C. J. Friedrich).

⁵ Zaprezentowana koncepcja została wysunięta w ramach liberalnej teorii demokracji (consent theory - teoria zgody).

⁶ S. Filipowicz, *Mit i spektakl władzy*, Warszawa 1988, s. 166.

⁷ *Ibidem*.

⁸ Por. G. Sartori, *Teoria demokracji*, Warszawa 1998, s. 145 - 150.

⁹ S. M. Lipset, *Political man*, London 1963, s. 77, cyt. za: W. Sokół, *Legitymizacja systemów politycznych*, Lublin 1997, s. 18.

¹⁰ A. Dahl, *Modern Political Analysis*, Englewood Cliffs 1965, s. 19, cyt. za: j.w.

¹¹ C. J. Friedrich, *Man and his Government, An Empirical Theory of Politics*, New York - San Francisco - Toronto - London 1963, s. 234, cyt. za: j.w.

-
4. „Legitymacja dotyczy zdolności systemu do wywołania i utrzymania wiary w to, iż istniejące instytucje są najbardziej odpowiednie dla społeczeństwa”¹² (B. Horvat).
 5. „Legitymizacja może być rozpatrywana jako proces obejmujący artykulację uświadamiania sobie przez rządzących ważności przesłanek swej władzy oraz ich dążenia do zapewnienia uznania tej ważności ze strony rządzących”¹³ (Paul Lewis).
 6. „Legitymizacja jest złożeniem takiej władzy rządu, która jest sprawowana zarówno ze świadomością ze strony rządzących, że mają oni prawo do rządzenia, jak i z pewnym rozpoznaniem tego prawa przez rządzonych”¹⁴ (A. Sternberger).

Jak wynika z powyższego, legitymacja jest nierozzerwalnie związana z legitymizacją będąc w istocie jej efektem, zaś same przedstawione powyżej stwierdzenia pozwalają wysunąć wniosek, iż „rząd nie musi być dobry, sprawiedliwy, konstytucyjny, pokojowy itd., aby być prawomocny; władza potrzebuje jedynie przekonania większości obywateli o swej prawomocności, niezależnie od jej wartości moralnych i intencji”¹⁵. Reasumując można stwierdzić, iż legitymacja władzy oznacza w tym wypadku jej akceptację, która w zasadzie powstaje z samego faktu istnienia władzy i braku alternatywy wobec obowiązującej legitymacji.

Z tego wynika, iż problemy legitymizacji władzy zostały sprowadzone do teorii komunikacji społecznej, procesów uczenia postaw oraz wartości właściwych, aby nadać władzy legitymację.

W kontekście legitymacji władzy (i przedstawionych powyżej stwierdzeń) na uwagę zasługuje pogląd J. Habermasa¹⁶, który uznał, iż występuje ona w sytuacji gdy istnieją dobre argumenty przemawiające za słusnością i sprawiedliwością sprawowanej władzy. W konsekwencji legitymacja oznacza, iż porządek władzy wart jest uznania. Interesujący jest fakt, iż Habermas zwraca uwagę na roszczeniowy charakter legitymacji władzy do uznania jej za słuszną. Wskazuje, iż określona legitymacja może być poddawana w wątpliwość, a zatem występuje najczęściej w sytuacjach kiedy pojawiają się tzw. „problemy legitymizacyjne” - jedna strona akceptuje dany porządek, druga go odrzuca.

Z kolei temat legitymacji ocenianej przez pryzmat właściwości moralnych władzy został podjęty przez Roberta Lane'a. Autor doszedł do wniosku, iż przyznanie legitymacji rządzącym może być dokonane jeżeli ich roszczenia, stosowane procedury oraz wyniki działań zakończy pozytywna ocena moralna.

Na trudności w sformułowaniu jednej definicji oraz wieloaspektowość problematyki legitymacji i legitymizacji władzy wskazuje również fakt, iż nawet u klasyka „teorii prawomocności” władzy Maxa Webera można wskazać kilka znaczeń poję-

¹² B. Horvat, *The Delegitimation of Old and Legitimation of New Social Relations in Late Capitalist Society*, [w:] B. Denitch (red.), *Legitimation of Regimes*, University of New York, 1979, s. 162, cyt. za: j.w.

¹³ P. Lewis (red.), *Eastern Europe: Political Crisis and Legitimation*, London and Sydney Croom Helm 1984, s. 2, cyt. za: j.w.

¹⁴ A. Sternberger, *Legitimacy*, [w:] L. Shills, *International Encyclopedia of Social Sciences*, vol. IX, New York 1984, s.244, cyt. za: j.w.

¹⁵ P. G. Stillman, *The concept of legitimacy*, *Polity* v. 7, 1975, s. 37, cyt. za: j.w.

¹⁶ Por. W. Sokół, *op. cit.*, s. 18 - 19.

cia legitymacja¹⁷:

- legitymacja jako roszczenie do władzy;
- legitymacja jako akceptacja roszczeń do władzy (wiara legitymizacyjna, wiara w legitymację);
- legitymacja jako uzasadnienie dla rządzących, dla ich szczególnej pozycji i uprzywilejowania w dostępie do szczególnych wartości, praw oraz przywilejów;
- legitymacja jako uzasadnienie dla istniejących form dominacji politycznej;
- legitymacja jako obietnice, że dany system przyczyni się do realizacji potrzeb podstawowych grup społecznych.

W związku z powyższym da się zauważyć, iż dwa ostatnie znaczenia przedstawione przez Wehera wskazują na utożsamianie legitymacji z legitymizacją.

Niezależnie od wszelkich możliwych ujęć generalnie można stwierdzić, iż legitymizacja to „uznanie przez grupy podporządkowane istniejących stosunków władzy za godne akceptacji; decyzji i działań grup rządzących za godne posłuszeństwa lub poparcia; osób przywódców i instytucji politycznych za godne wiary i zaufania”¹⁸.

Na zasadzie kontrastu warto wskazać na definicję przypisywaną Niccolo Machiavellemu. Autor nieco cynicznie, a być może w pewnym stopniu realistycznie ujmuje proces uprawomocnienia stanowiąc, iż legitymizacja władzy to jedynie fortel rządzących, ułatwiający im osiągnięcie posłuszeństwa rządzonych¹⁹.

III. Akceptacja jako forma legitymizacji władzy.

Należy pamiętać, iż termin akceptacja zakłada dobrowolność i świadomość, ze względu na to, iż wynika ze znajomości i oceny treści władzy. Przymus i nieświadomość wykluczają akceptację będąc w gruncie rzeczy posłuszeństwem wobec rządzących.

„Akceptacja pociąga przekształcenie siły w prawo, jest przejściem od realnego ujmowania państwa do ujęcia prawnego”²⁰. Przyjęcie takiego stwierdzenia pozwala wskazać na rolę akceptacji w kontekście ustalania prawowitego charakteru władzy oraz jej legitymizacji.

Problem akceptacji można zasadniczo rozpatrywać w trzech aspektach. Takie ujęcia uznania wiążą się odpowiednio z trzema koncepcjami władzy, w ramach których można mówić o różnych teoriach w tym przedmiocie.

Do pierwszej grupy zalicza się koncepcje wskazujące warunki niezbędne do objęcia i sprawowania władzy. Są to okoliczności, w jakich rządzeni mogą uznać władzę rządzących. Pozwalają one spojrzeć na problem akceptacji władzy jako na element tworzący i umożliwiający jej funkcjonowanie. „W realistycznym ujęciu istota władzy jest siłą płynącą z zależności między podwładnymi a rządzącymi.

¹⁷ Dokładnej analizy i wyliczenia znaczeń pojęcia legitymacja dokonał Bensman, por. J. Bensman, *Max Weber's Concept of Legitimacy: An Evolution*, [w:] A. J. Vidich, R. M. Glassman, *Conflict and Control. Challenge to Legitimacy of Modern Government's*, London 1979, s. 43.

¹⁸ W. Lamentowicz, *op. cit.*, s. 67.

¹⁹ Por. A. Riklin, *Niccolo Machiavellego nauka o rządzeniu*, tłum. H. Olszewski, Poznań 2000, s. 30 - 33.

²⁰ G. L. Seidler, *O istocie i akceptacji władzy państwowej*, Lublin 1995, s. 95.

Wychodząc z tego założenia uważamy, że zależność ta zostaje zawiązana na skutek uznania (akceptacji) władzy przez społeczeństwo i tym samym władza staje się stosunkiem dwustronnym. Władza istnieje dzięki uznaniu, a rodzaj uznania przesądza o typie władzy²¹. Akceptacja powoduje zatem, iż rządzący uzyskują legitymację do skutecznego oddziaływania na obywateli poprzez aparat państwa.

Do drugiej grupy koncepcji związanych z akceptacją władzy należą teorie odnoszące się do podstaw jej legitymizacji stanowiących o prawowitości porządku prawnego. Kwestia legitymacji do sprawowania władzy jest zasadniczo związana z usprawiedliwieniem roszczenia do jej sprawowania. Rządzący z reguły najpierw uzasadniają żądania do wykonywania władzy, by następnie udowodnić prawowitość swego postępowania. Piastowanie władzy można usprawiedliwiać różnymi celami. Rządzący zasadniczo wskazują na sześć wariantów²²:

1. zagwarantowanie praworządności jako istotnego warunku istnienia państwa;
2. umożliwienie ekonomicznego i kulturalnego rozwoju wszystkich członków społeczeństwa;
3. zapewnienie warunków egzystencji i porządku społecznego;
4. harmonizowanie różnych celów i tendencji, powstających w społeczeństwie;
5. określenie ram polityczno-prawnych dla swobodnej ekonomicznej konkurencji lub gospodarki planowanej;
6. realizacja określonej ideologii jako warunku integracji społeczeństwa w ramach państwa.

Podane cele nie stanowią pełnego katalogu zadań, którymi posługują się rządzący dla wykazania podstawy legitymizacji władzy. Określenie ich pozwala jednak zwrócić uwagę na fakt, iż problem legitymizacji władzy jest związany nie tyle z treścią jej celów, ale z formą uznania tych zadań przez rządzonych.

Trzecia grupa poglądów związana z procesem legitymizacji dotyczy relacji pomiędzy akceptacją a skutecznością władzy. Zasadniczo można je sprowadzić do czterech punktów. Pozwoli to uzasadnić tezę, że legitymizacja dokonana w formie akceptacji stanowi w dużym stopniu o skuteczności władzy.

I. Jednym z podstawowych zadań władzy jest kierowanie społeczeństwem. Dokonuje się to głównie za pomocą reguł prawnych²³, które są najbardziej skuteczne. Sprawujący władzę mogą narzucać pewne normy, które w przypadku braku przygotowania społeczeństwa do ich przyjęcia będą mało efektywne. Dopiero dojrzała decyzja polityczna zapewnia poprzez prawo regularność i przewidywalność porządku władzy, przez co stanowi o jej skuteczności.

II. Akceptacja władzy, fakt podporządkowania rządzącym tworzą ogólną zasadę prawną, na której opiera się cały system. Moc wiążąca porządku prawnego oraz systemu władzy jest związana z ową zasadą prawną, która wynika z ustroju znajdującego uzasadnienie w akceptacji.

²¹ Ibidem, s. 100.

²² Por. G. L. Seidler, *Justification of the Power of the State*, [w:] tegoż, *Two Essays in Political Theory*, Pittsburgh 1979, s. 1.

²³ Istnieją inne formy sterowania społeczeństwem np. za pomocą sygnałów (znaki drogowe), apeli (wezwanie do pomocy powodziom).

III. „Akceptacja jest ograniczeniem własnej woli, wobec tego, akceptując cudzą wolę, stosuję wobec siebie dobrowolny przymus”²⁴. Uznanie będąc legitymacją do wykonywania władzy jest zatem dobrowolnym ograniczeniem autonomii jednostki, gwarantując rządzącym skuteczne kierowanie społeczeństwem. Sprawujący rządy wykonują swoje kompetencje poprzez reguły prawne, które są racjami o charakterze wyłącznym dla adresatów, wyrażając jednocześnie wolę władzy. Reguły prawne są racjami sformułowanymi m.in. w postaci: zezwoleń akceptujących pewne zachowania, nakazów dotyczących określonego postępowania, przeniesienia władzy na pewne podmioty, które w ten sposób są uprawnione do podejmowania wiążących decyzji. Obowiązek posłuszeństwa wobec norm prawnych tłumaczony jest m.in. społeczną potrzebą utrzymania ładu, ideologią, kulturą polityczną, czy wiarą w ustrój. Generalnie należy jednak uznać, iż realizacja norm prawnych, która bezpośrednio wiąże się ze skutecznością władzy, jest wynikiem akceptacji porządku władzy będącej świadomym ograniczeniem własnej autonomii.

IV. Brak podporządkowania się zarządzeniom władzy (regułom prawnym) nie zawsze jest związany z nieuznaniem grupy rządzącej i dążeniem do jej obalenia. Ten rodzaj dezaprobaty może łączyć się z łamaniem prawa. Niemniej jednak jest to jeden ze sposobów uzewnętrznienia odmowy akceptacji. Albowiem protest jest zasadniczo wyrażany w trzech formach, które powodują różne następstwa wobec efektywności władzy: a) rewolucyjne wystąpienie (odrzućcie całego porządku prawnego, bezpośrednia odmowa akceptacji dla władzy); b) społeczny protest (przeciwstawienie się konkretnym instytucjom prawnym przy zachowaniu aktualnego porządku polityczno-prawnego); c) indywidualne odrzucenie danej reguły prawnej (konflikt między wymogami określonymi w przepisach prawnych a poczuciem moralnym).

W pierwszych dwóch wypadkach odmowa akceptacji jest spowodowana względami politycznymi, trzeci ma charakter moralny.

Reasumując należy przyjąć, iż legitymizacja może mieć postać zracjonalizowanej akceptacji przez rządzonych. W takim ujęciu świadome i dobrowolne uznanie jest lub może być traktowane jako źródło akceptowanego prawa. Akceptacja władzy tego rodzaju jest więc najlepszą jej legitymizacją, która może być określona mianem prawowitości.

Istotnym problemem w zakresie legitymizacji władzy związanej z akceptacją jest złożoność tego procesu, który ma kilka aspektów.

Po pierwsze - należy rozstrzygnąć, czy roszczenia rządzących odnoszą się do uznania podmiotowego (akceptacji przez rządzonych osób sprawujących władzę), czy dotyczą również treści i skutków decyzji wydawanych przez władzę. Innym

²⁴ G. L. Seidler, *op. cit.*, s. 84.

problemem jest podjęcie decyzji, czy dokonanie legitymizacji władzy odnosi się do sprawowania rządów przez krótki okres czasu (typ państwa demokratycznego), czy przez czas długi lub nieograniczony (komunistyczna doktryna kierowniczej roli jednej partii).

Po drugie - powstaje pytanie o sposób odpowiedzi ze strony rządzonych w zakresie akceptacji władzy lub jej odmowy. Generalnie należy przyjąć, iż ze wzrostem wymagań co do sposobu uznania władzy, trudniejszym zadaniem staje się zapewnienie prawowitości sprawowania rządów. Odpowiedzi ze strony podlegających władzy mogą jednak przedstawiać się różnie w zależności od wymiaru w jakim dokonywana jest analiza.

Tabela zaprezentowana poniżej pokazuje reakcje ze strony rządzonych w dziewięciu wymiarach istotnych dla prawowitości władzy²⁵.

Wymiary	I Typ reakcji rządzonych	II Typ reakcji rządzonych	III Typ reakcji rządzonych
1. Ocena struktur i zasad władzy	Akceptacja	Obojętność lub ukryty sprzeciw	Jawny sprzeciw
2. Ważność roszczeń legitymizacyjnych	Uznanie większości roszczeń	Kwestionowanie większości roszczeń	Ódmowa uznania większości roszczeń
3. Zachowanie wobec działań władzy	Posłuszeństwo	Bierne nieposłuszeństwo	Aktywne nieposłuszeństwo
4. Ocena zakresu wolności wyboru	Poczucie braku alternatyw albo ich odrzucenie wobec status quo	Szukanie alternatyw	Uznanie alternatyw za bardziej atrakcyjne i wiążące wobec status quo
5. Postawa wobec grupy rządzącej	Szacunek	Niechęć	Nicnawieść lub pogarda
6. Postawa wobec celów działań władz	Poparcie	Wycofanie się lub opór	Bunt
7. Reakcja na przemoc	Podporządkowanie	Podporządkowanie ze względu na przemoc	Brak podporządkowania mimo używania przemocy
8. Ocena wypowiedzi programowych	Wiarygodność i zaufanie	Ograniczone zaufanie oraz krytycyzm	Brak wiarygodności oraz nieufność
9. Nadzieje związane z aktualną władzą	Duże	Małe	Nadzieje łączone z porządkiem władzy alternatywnym

²⁵ Por. W. Lamentowicz, op. cit., s. 69.

IV. Typy legitymizacji władzy.

1. Teoria legitymizacji władzy Maxa Webera.

Problem prawomocności (legitimnat) jest dla Webera podstawowym problemem socjologicznym. W kontekście legitymizacji postawił dwa pytania:

- 1) jakie są wewnętrzne podstawy prawomocności oraz zewnętrzne środki, na których opiera się panowanie?,
- 2) jakie działania podejmuje grupa rządząca, aby utrzymać władzę?

Autor twierdził, że główną cechą państwa jest „legitymowane użycie siły”²⁶. Podkreślał jednak, iż władza jest efektywna (zdolna do realizacji założonych celów), gdy podlegający władzy mają subiektywne poczucie, że obowiązujące stosunki władzy i podporządkowania mają charakter wiążący: „Zasadą jest [...] że rządzący i rządzeni internalizują panowanie, podtrzymując je przez odwołanie się do podstaw prawnych, do podstaw jego prawomocności, a zachwianie owych przeświadczeń o prawomocności miewa zazwyczaj daleko idące konsekwencje”²⁷. Wpływ na kształt tego rodzaju stosunków mają różne czynniki:

- a) efektywne polegające na uczuciowym oddaniu,
- b) racjonalno-aksjologiczne,
- c) interesy i nadzieja na ich realizację²⁸.

Weber wyróżnia trzy typy legitymizacji: legalną, tradycyjną i charyzmatyczną.

W sytuacji władzy opartej na legitymizacji legalnej: „Posłuszeństwo obowiązuje nie wobec osoby na mocy jej swoistego prawa, lecz wobec ustanowionej zasady, która określa komu i w jakim stopniu jest ono należne. Również rozkazujący jest posłuszny zasadzie, gdy wydaje rozkaz, słucha prawa, przepisów, formalnej i abstrakcyjnej normy [...]. Obowiązek posłuszeństwa jest ujęty w ramy pewnej hierarchii stanowisk podporządkowującej niższe stanowiska wyższym oraz regulującej procedurę składania zażeń”²⁹.

W przypadku władzy tradycyjnej Weber stwierdza, iż „trwa ona na mocy wiary w świętość istniejących od dawna porządków i potęgi panujących [...]. Słucha się pana z racji na jego powagę, której udziela mu tradycja - przez szacunek. O treści rozkazów decyduje tradycja, której nierozważne naruszenie przez panującego zagrażałoby prawomocności jego władzy, opierającej się wyłącznie na świętości tradycji. Stworzenie nowego prawa, przeciwnego normom tradycyjnym, uchodzi za coś zasadniczo niemożliwego [...]. Natomiast poza normami tradycji wolę panującego ograniczają jedynie restrykcje, jakie narzuca poczucie sprawiedliwości, ograniczają więc w sposób niezmiernie elastyczny”³⁰.

²⁶ M. Weber, *Politics as Vocation*, [w:] T. Langer, *Amerykańska wersja analizy systemowej w nauce o państwie*, Warszawa 1977, s. 43.

²⁷ M. Weber, *Trzy typy prawomocnego panowania*, [w:] W. Derczyński, A. Jasińska - Kania, J. Szacki, *Elementy teorii socjologicznych*, Materiały do dziejów współczesnej socjologii zachodniej, Warszawa 1975, s. 539.

²⁸ Por. M. Orzechowski, *Polityka, władza, panowanie w teorii Maxa Webera*, Warszawa 1984, s. 327.

²⁹ *Ibidem*, s. 540 - 541.

³⁰ *Ibidem*, s. 541 - 542.

Legitymacja charyzmatyczna powstaje „na mocy uczuciowego oddania osobie pana oraz uznania dla jego niezwykłych talentów (charyzma), w szczególności zdolności magicznych, bohaterstwa, mocy ducha i mowy. Źródłem osobistego oddania jest tu egzaltacja, jaką budzi coś wiecznie nowego, niecodziennego, niebywałego [...]. Typem rozkazującego jest przywódca. Typem słuchającego jest uczeń. Jest się posłusznym przywódcy wyłącznie ze względu na jego czysto osobiste, niecodzienne cechy, nie zaś ze względu na wyznaczone mu stanowisko lub przyjętą tradycyjnie godność”³¹.

Teoria Maxa Webera jest jedną z podstawowych w przedmiocie legitymizacji władzy. Miała jednak swoich przeciwników³². Argumenty wysuwane przeciwko jego wywodom dotyczyły przede wszystkim lokalnego, tj. ograniczonego do tradycji zachodniej kontekstu. Ponadto podnoszono o niemożliwości stwierdzenia jaka część społeczeństwa powinna zaakceptować dany porządek władzy oraz uznać go za „wzorowy” i „obowiązujący”, a jaka część powinna go kwestionować, aby panujący mógł zachować legitymację do sprawowania władzy. Zarzucano Weberowi, iż nie dał odpowiedzi na pytanie o prawomocność sprawowania rządów wprowadzanych zgodnie z normą prawną przez nielegitymizowaną władzę.

Pomimo przedstawionych ograniczeń teoria Maxa Webera była poważną inspiracją dla późniejszych szkół teoretycznych i badaczy zajmujących się zjawiskiem władzy, a w szczególności jej legitymizacją.

2. Teoria systemu politycznego D. Eastona.

Punktem wyjściowym teorii Eastona jest fakt, iż w każdym społeczeństwie istnieje niedostatek dóbr traktowanych jako wartości, które wymagają reglamentacji. W związku z tym podejmowane są decyzje polityczne, które powinny spotkać się z pozytywnymi postawami ze strony społeczeństwa. Mechanizmy legitymizacji znajdujące się w systemie politycznym mają zapewnić poparcie społeczne dla decyzji podejmowanych przez grupę rządzącą. Źródłem legitymizacji systemu politycznego mogą być normy konstytucyjne lub przekonanie, że działania rządzących odpowiada wymogom racjonalności, skuteczności, celowości lub społecznej konieczności. Zatem legitymacja jest przekonaniem społecznym, iż dany podmiot systemu jest właściwy i władczy w sferze politycznej.

W związku z tym Easton wyróżnia trzy typy legitymizacji: ideologiczną, strukturalną i personalną³³.

Legitymizacja ideologiczna wiąże się z odwoływaniem przez władzę do wartości tworzących akceptację systemu. W ramach tego typu legitymizacji można wyróżnić:

1) określenie celów i pryncypiów pracy systemu („wartości operacyjne” regulujące zachowanie systemu wobec otoczenia i styl pracy wewnętrznej),

³¹ Ibidem, s. 545.

³² Por. W. Sokół, op. cit., s. 27.

³³ Por. T. Langer, op. cit., s. 145 - 154.

2) wyróżnienie ideałów, celów, zasad pomagających w interpretacji przeszłości, które są podstawą do dokonywania ocen teraźniejszości i wyznaczania wizji przeszłości.

W przypadku legitymizacji strukturalnej jej źródłem jest przekonanie o legalnym i prawomocnym charakterze struktury oraz norm systemu. Stopień legitymizacji zależy od pozycji rządzących i norm, na podstawie których osiągnęli taki status. Ponadto będzie on zależał od tego, w jakim zakresie rządzący opierają swą władzę na tego rodzaju normach w sensie funkcjonalnym.

Ostatni typ legitymizacji zaproponowany przez Eastona został określony mianem personalnego. W tym przypadku istotną rolę odgrywają zachowania autorytetów, sposób działania rządzących oraz ich osobowość. W przypadku gdy legitymizacja personalna jest silna, władza dysponuje tzw. „rezerwą poparcia”. Wówczas istnieje możliwość naruszania przez władzę norm systemu, a nawet postępowania niezgodnego z procedurą rozpatrywania żądań. Dokonując porównania z charyzmatycznym typem legitymizacji władzy zaproponowanym przez Maxa Webera można stwierdzić, iż typ personalny Eastona jest przedmiotowo szerszy. Zakłada bowiem działania manipulacyjne władzy polegające na posługiwaniu się „falszywą” charyzmą.

W związku z powyższym należy dodać, iż w stabilnych systemach politycznych występuje zjawisko tzw. przechodniości legitymizacji. Konsekwencją takiego stanu rzeczy są następujące relacje pomiędzy poszczególnymi typami legitymizacji Eastona. Sfera ideologiczna wzmacnia dwa typy: legitymizację strukturalną i personalną. Prawomocność personalna z kolei ma wpływ na typ strukturalny i ideologiczny. Na legitymizację ideologiczną i personalną oddziałuje typ strukturalny.

Typologia zaproponowana przez D. Eastona ma zalety i wady. Zwolennicy podkreślają dynamiczny charakter procesu dokonywania legitymizacji. Ulega bowiem permanentnej weryfikacji w ramach przedstawionych trzech typów jednocześnie. Do wad koncepcji Eastona należy nieostre określenie granic systemu politycznego oraz brak uwzględnienia zróżnicowania społecznego.

3. Inne typy legitymizacji władzy.

Kolejną typologię legitymizacji władzy zaproponował Giulielmo Ferrero, który wskazał na cztery typy³⁴: bazującą na wyborze, stanowiącą rezultat spuścizny, arystokratyczno-monarchistyczną oraz demokratyczną.

C. J. Friedrich sugeruje, iż występują następujące typy legitymizacji władzy³⁵: religijna, prawna, proceduralna, tradycyjna.

Podział Karla W. Deutscha wyróżnia prawomocność władzy przez³⁶: reprezentację, tradycję, skutki działania, procedurę.

³⁴ Por. W. Sokół, *op. cit.*, s. 29.

³⁵ Por. *ibidem*.

³⁶ Por. *ibidem*.

Koncepcja G. Burdeau stanowi, iż występują dwa typy legitymizacji: „prawowitość formalna” oraz „prawowitość materialna”³⁷.

Przedstawiona powyżej typologia odpowiada w zasadzie teorii Piotra Winczorka w przedmiocie legitymizacji władzy. Autor wyróżnił dwa typy legitymizacji - normatywną („prawowitość formalna” w teorii Burdeau) i społeczno-ideową („prawowitość materialna” w teorii Burdeau)³⁸. Pierwszy rodzaj odnosi się do funkcjonalnych norm prawnych obowiązujących w danym społeczeństwie. Drugi dotyczy preferowanych wartości ekonomicznych, politycznych i moralnych.

W kwestii typów uprawomocnienia (charakterystycznych dla systemu komunistycznego) Wojciech Lamentowicz przedstawił następującą typologię legitymizacji władzy³⁹: przez doktrynę, przez rację stanu rewolucyjnego, przez formułę historyczną, przez formuły socjologiczne, przez morale członków partii, dialektyczną, geopolityczną oraz funkcjonalną.

Odmienny podział zaprezentował S. Gebethner, który wyróżnił następujące typy⁴⁰: legitymizację efektywnościową, rewolucyjną i narodową.

W. Wesolowski i B. Mach zwrócili uwagę na typ legitymizacji pragmatycznej⁴¹. Generalnie jest to formuła, którą można porównać z legitymizacją efektywnościową, funkcjonalną czy technokratyczną (amerykańska koncepcja legitymizacji). Uprawomocnienie w tej sytuacji jest dokonywane poprzez dostarczanie materialnych rekompensat oraz manipulowanie opinią publiczną.

Interesującą koncepcję zaprezentował Niklas Luhmann kwestionując dotychczasowe podziały. Uważał, iż jedyną drogą prowadzącą do samolegitymizacji władzy są „procedury”⁴². Negując założenia Webera dochodzi do wniosku, że procedury nie muszą mieć podstawy prawnej. Ponadto istnienie właściwych trybów postępowania wyłącza potrzebę każdorazowego uzasadniania konkretnych decyzji politycznych.

V. Prawna legitymizacja władzy.

1. Założenia ogólne.

Prawna legitymizacja władzy oznacza, że podstawą (uzasadnieniem) do jej sprawowania są normy prawne.

Prawomocność występuje, gdy władza powstaje z woli rządzonych albo istnieje dzięki ich akceptacji. W konsekwencji uprawomocnienie rządów wymaga ustanowienia i respektowania prawa obywatelskiego. Prawna legitymizacja oznacza bowiem zagwarantowanie drugiej stronie stosunku władzy - rządzonemu pośredniego lub bezpośredniego wpływu na podmiot władczy.

³⁷ Por. *ibidem*.

³⁸ Por. P. Winczorek, Legitymizacja władzy politycznej, *Państwo i Prawo* nr 11 - 12/1985, s. 66.

³⁹ Por. W. Lamentowicz, Legitymizacja władzy politycznej w powojennej Polsce, *Krytyka* nr 13 - 14/1983, s. 20 - 39.

⁴⁰ Por. S. Gebethner, Legitymizacja systemu politycznego a koncepcja ładu porozumienia. [w:] A. Rychard, A. Sulek, Legitymizacja. Klasyczne teorie i polskie doświadczenia, Warszawa 1988, s. 100.

⁴¹ Por. W. Wesolowski, B. Mach, Systemowe funkcje ruchliwości społecznej, *Kultura i Społeczeństwo* nr 4/1983.

⁴² Por. N. Luhmann, Samolegitymizacja państwa, *Colloquia Communia* nr 41 - 42/1988/1989, s. 155.

W społeczeństwach zorganizowanych państwowo występuje system normatywny, a podział na rządzonych i rządzących powinien mieć charakter zinstytucjonalizowany. Dzięki temu powstają sformalizowane stosunki władzy, które umożliwiają pewnej grupie społeczeństwa decydowanie o sytuacji społecznej innych jego członków.

Konkludując prawną legitymizacja władzy jest związana z określeniem zależności między władzą a prawem, gdzie prawo stanowi legitymację do jej sprawowania. Dodatkowo jest procesem pożądanym nie tylko przez podmiot podporządkowany. W tym kontekście władza wymaga legitymizacji ze względu na wysokie koszty jej utrzymania, z uwagi na konieczność utrzymywania rozbudowanego aparatu przymusu.

W konsekwencji prawną legitymizacja władzy zwiększa możliwości władcze rządzących, z drugiej jednak strony ogranicza swobodę ich decyzji ze względu na obowiązujące regulacje prawne.

Z procesem uprawomocnienia związana jest koncepcja państwa prawnego (Rechtsstaat). Została ona sformułowana przez Magnusa Bergbohma w XIX w., który przyjął m.in. zasadę, że „ponad obywatelem i ponad państwem stoi trwały porządek prawny”⁴³. Dlatego rządzący powinni opierać na prawie nie tylko sprawowanie władzy, ale również decyzje polityczne.

2. Demokracja jako przykład prawnej legitymizacji władzy.

2.1. Rys historyczny.

Przed przełomem liberalno - demokratycznym w Europie Zachodniej podstawą legitymizacji władzy były inne argumenty niż procedury formalnej demokracji. Do okresu Wiosny Ludów w 1848 r. legitymacją do rządzenia była: tradycja, charyzma, prawo sukcesji itp. Napoleon Bonaparte wykorzystywał procedury demokratyczne (referendum) oraz monarchistyczne podstawy legitymizacji (koronacja i poślubienie córki cesarza austriackiego miały zapewnić prawomocność rządzenia cesarzowi Francuzów)⁴⁴.

Początkowo legitymizacja władzy nie była związana z wyborami, z procedurą demokracji. Istniały teorie, które odmiennie kształtowały proces legitymizacji rządów.

Istotną z punktu widzenia prawomocności była teoria zgody zaproponowana przez Tomasza Hobbes'a, według której „na człowieku nie ciąży zobowiązanie, które by nie wywodziło się z jakiegoś własnego jego aktu”⁴⁵. W konsekwencji autorytet władzy może znajdować uzasadnienie w akcie zgody każdej osoby znajdującej się w jej jurysdykcji. Pomimo tego Hobbes przyjmuje tzw. koncepcję milczącej zgody. Autor odróżnia ponadto autorytet prawa lub nakazu od mądrości moralnej, wartości i innych jego cech. Albowiem władcy rzadko są autorytetami w spra-

⁴³ M. Bergbohm, *Jurisprudenz und Rechtsphilosophie*, 1892, cyt. za: H. Olszewski, *Historia doktryn politycznych i prawnych*, Warszawa - Poznań 1973, s. 308.

⁴⁴ Por. A. Zahorski, *Napoleon*, Państwowy Instytut Wydawniczy 1985, s. 143 - 150.

⁴⁵ T. Hobbes, *Lewiatan*, tłum. Cz. Znamierowski, Warszawa 1954, s. 191.

wach, które rozstrzygają. Uzasadnia to tym, iż gdyby ludzie potrafili orzec co należy, a czego nie wolno czynić nie potrzebowałiby podmiotu władczego. Posłuch wobec rządzących jest legitymowany nie tym, że rządzeni aprobują działania władzy, lecz brakiem podstawy porozumienia w sprawach wymagających autorytatywnego rozstrzygnięcia⁴⁶. Warto podkreślić, iż według Hobbes' a poddany przysługuje prawo oporu wobec władcy, który utracił zdolność ochrony rządzących przed powrotem do anarchii.

2.2. Demokratyczne modele w procesie legitymizacji władzy.

Do określenia procedur niezbędne jest zdefiniowanie pojęcia demokracji. Niezależnie od różnych definicji można przyjąć, iż władza ma charakter demokratyczny jeżeli: grupa rządząca jest powoływana w wyniku okresowo odbywających się wyborów, istnieje swobodny dobór kandydatów, prawo głosu ma ogół społeczeństwa⁴⁷.

Demokracja nie jest pojęciem jednoznacznym. Z tego powodu spory ideowe powstające między różnymi doktrynami demokratycznymi nie pozostają bez wpływu na proces legitymizacji.

Doktryna „wolności negatywnej” była określana zakresem, w ramach którego nikt nie ingerował w działalność jednostki⁴⁸.

Doktryna „wolności pozytywnej” hołdowała zasadzie dotyczącej bycia panem własnego losu.

Rousseau podkreślał z kolei, iż wolność jednostki nie powinna być określana w sposób negatywny (poprzez oznaczenie zakresu spraw, w stosunku do których ingerencja została wyłączona). Musi dotyczyć wszystkich członków społeczeństwa i wiązać się z możliwością udziału we władzy publicznej, która może ingerować w każdą dziedzinę życia danego obywatela⁴⁹.

Modele demokracji prezentowane w XIX wieku opierały się zasadniczo na dwóch przedstawionych powyżej koncepcjach „wolności”, na nich opierała się ich legitymacja.

Zwolennicy koncepcji „negatywnej wolności” promowali model „demokracji ochrony” (protective democracy). Ten model demokracji opierał się na następujących zasadach⁵⁰: suwerenność leży w ludzkiej, lecz jest scedowana na reprezentantów, reprezentanci uzyskują legitymację do wykonywania rządów, okresowo odbywające się tajne wybory, władza państwowa zinstytucjonalizowana, zasada trójpodziału władzy, zagwarantowanie praw i wolności obywatelskich.

Drugi model przedstawiony przez Helda to „demokracja rozwoju” (development democracy). Teoretyczne podstawy stworzyli J. J. Rousseau (koncepcja radykalna) i J. S. Mill (koncepcja umiarkowana). Założenia tego modelu odpowiadają

⁴⁶ Por. R. E. Flathman, *Prawomocność*, [w:] *Przewodnik po współczesnej filozofii politycznej*, red.: R. E. Goodin, P. Pettit, tlm. C. Ciecśliński, M. Poręba, Warszawa 1998, s. 676.

⁴⁷ Por. W. Sokół, *op. cit.*, s. 49 - 50.

⁴⁸ Por. I. Berlin, *Dwie koncepcje wolności*, Warszawa 1991, s. 114 - 144.

⁴⁹ Por. *ibidem*, s. 177 - 178.

⁵⁰ Por. D. Held, *Models of Democracy*, Stanford University Press 1987, s. 238, cyt. za: W. Sokół, *op. cit.*, s. 51.

zasadom: suwerenność ludu związana z prawami wyborczymi, „reprezentatywny rząd”, oddzielenie zgromadzeń parlamentarnych od biurokracji publicznej, włączenie obywateli do rządzenia poprzez głosowanie, debaty publiczne, sądy przysięgłych.

Jak wynika z powyższego w demokratycznej formule legitymizacyjnej można wskazać szczególnie typy legitymizacji - wyborczą, uczestniczącą itp., które w gruncie rzeczy ze względu na normatywną podstawę są typami prawnymi.

2.3. Współczesne procedury prawnej legitymizacji władzy.

Aktualnie obowiązuje kilka demokratycznych doktryn w przedmiocie prawnej legitymizacji władzy.

Koncepcja Helda⁵¹ wiąże jej uprawomocnienie z kształtowaniem się koncepcji demokracji liberalnej. Zakłada stworzenie systemu, który byłby wolny od nadmiernego zaangażowania w gospodarkę, kreowałby silny rząd. Zabezpieczeniem dla podmiotu podporządkowanego stanowią jedynie „rządy prawa”, legalizm w życiu publicznym. Droga w tym kierunku powinno być ograniczenie wpływów grup interesu oraz wszelkich przejawów kolektywizmu. W ten sposób określony model demokracji nazywany jest legalizmem demokratycznym, który odpowiada stworzonemu przez Maxa Webera typowi legitymizacji racjonalno - legalnej.

Odmienny model ustrojowy został zaproponowany przez C. Pateman⁵² a i C. B. Macpherson⁵². Są oni zwolennikami koncepcji demokracji uczestniczącej (partycypacyjnej)⁵², której zasady przedstawiają się w sposób następujący:

1. zaangażowanie obywateli w sprawowanie władzy;
2. powszechne poczucie skuteczności politycznej;
3. zainteresowanie problemami społecznymi;
4. bezpośrednia odpowiedzialność podmiotu władczego przed obywatelami;
5. instytucje ułatwiające zmiany w przedmiocie form politycznych.

Najważniejsze różnice między dwoma przedstawionymi poglądami dotyczą zagadnienia legitymizacji. W ujęciu legalizmu demokratycznego władza ma charakter polityczny, podczas gdy w modelu demokracji partycypacyjnej ma charakter obywatelski.

W sytuacji gdy władza ma charakter polityczny (koncepcja wolności negatywnej) jest traktowana jako czynnik zewnętrzny, strukturalny. W tym ujęciu podmiot władczy jest utożsamiany z zespołem norm prawnych. Władza jest ograniczona regułami prawnymi i na nich się opiera.

Według opcji władzy obywatelskiej legitymizacja jest związana z uprawnieniami każdego obywatela, które z kolei podlegają cesji na grupę funkcjonariuszy władzy.

W pierwszym modelu podmiot podporządkowany nie wysuwa roszczeń pod adresem obowiązujących norm i przepisów, dokonuje jedynie wyboru jednostek, które w sposób prawidłowy realizują zadania określone przepisami prawa.

⁵¹ Por. Ibidem, s. 61.

⁵² Por. G. Sartori, op. cit., s. 145 - 150.

W drugim ujęciu władza jest sprawowana przez obywateli, którzy cedują uprawnienia na egzekutywę. Dysponuje ona wówczas szerokimi prerogatywami będąc jednocześnie całkowicie odpowiedzialną przed obywatelami.

W kontekście przedstawionych dwóch modeli można również wskazać na różnice dotyczące delegitymizacji władzy (przesłanki kryzysu legitymizacji władzy). W przypadku legalizmu demokratycznego delegitymizacja określa brak realizacji „rządów prawa”. Oznacza to, iż rządzący nie wywiązują się z zadania polegającego na realizacji przepisów i norm prawnych. W demokracji uczestniczącej delegitymizacja polega na istnieniu przeświadczenia obywateli o przeniesieniu wszelkich prerogatyw na podmiot władczy.

Różnice dotyczą ponadto prerogatyw władzy w kwestii stosowania środków przymusu. Siła użyta w modelu legalizmu demokratycznego nie podważa legitymizacji władzy, bowiem jej podmiotem nie jest grupa rządząca lecz prawo. Pogląd na ten temat wygłosił Tomasz Hobbes⁵³, który stwierdził, że państwowy monopol środków przymusu jest niezbędnym celem zapewnienia spokoju społecznego i ochrony przed zagrożeniami zewnętrznymi. W związku z przedstawionymi poglądami można poddać w wątpliwość przeciwstawianie przymusu i legitymizacji, albowiem niezdolność zapewnienia ochrony obywatelom będzie stanowiła o kryzysie legitymizacji. W przypadku demokracji uczestniczącej użycie siły jest skierowane przeciwko legalnemu podmiotowi władzy.

Reasumując należy podkreślić, iż legitymizacja prawna jest typem funkcjonującym w nowoczesnych społeczeństwach demokratycznych. W perspektywie historycznej w poszczególnych okresach dominowały różne formuły legitymizacyjne. Współcześnie można postawić tezę, iż „idealnej” legitymizacji demokratycznej odpowiada legalistyczna umowa społeczna. W konsekwencji skuteczność prawnej legitymizacji jest uzależniona od zdolności władzy do stosowania procedur demokratycznych.

VI. Uwagi końcowe.

Legitymizacja jest pożądaną wartością przez rządzących w zasadzie w każdym społeczeństwie zorganizowanym państwowo.

W odpowiedzi na pytanie: dlaczego podmiot władczy podejmuje wysiłki legitymizacyjne, skoro spokój społeczny i stabilizację można osiągnąć niekoniecznie odwołując się do uprawomocnienia, można dać odpowiedź następującej treści:

1. Sama legitymizacja jest nobilitująca. Nawet delegitymizacja może być korzystna dla władzy, która posiadała ten atrybut wcześniej.
2. Stanowi o trwałości porządku społecznego, jego integracji i stabilizacji politycznej.
3. Powoduje obniżenie kosztów związanych ze sprawowaniem władzy, albowiem eliminuje konieczność utrzymywania nadmiernego aparatu przymusu.

⁵³ Por. T. Hobbes, *op. cit.*

4. Pozwala na skuteczne operowanie środkami wykonywania władzy bez potrzeby odwoływania się do przymusu.
5. Poszerza zakres realnej władzy, umożliwiając ingerencję w nowych dziedzinach życia społecznego.
6. Wzmacnia pewność realizacji celów rządów, ich siłę i efektywność, poprzez wzmocnienie elementu posłuszeństwa i prawdopodobieństwa treści rozkazów.
7. Prawna legitymizacja władzy jest najbardziej „mierzalna” w stosunku do innych typów uprawomocnienia, jej formalizm staje się zaletą.

Ustrój państwa demokratycznego, jak wynika z rozważań podjętych w artykule, z punktu widzenia rządzonych jest dla nich najbardziej korzystny ze względu na funkcjonujące procedury demokratyczne. W zamian za podporządkowanie się rządzącym, rządzeni usiłują ograniczyć działania władcze poprzez odwołanie się do norm prawnych. Ma to ścisły związek z istotą stosunku władzy, który ma charakter kontrasymetryczny.

Na zakończenie, należy podkreślić, iż legitymizacja bardziej niż jakakolwiek inna podstawa poparcia, zapobiega dezintegracji społeczeństw i systemów politycznych, stąd zarówno władze jak i społeczeństwo korzystają z istnienia prawnej legitymizacji władzy.